

ACTIVITEITEN VERSLAG

2018

Febecoop is een intersectoraal platform van bedrijven, netwerken en coöperatieve organisaties met als opdracht:

- Coöperatief ondernemerschap promoten en verdedigen
- Kennis- en expertisecentrum over coöperatief ondernemerschap uitbouwen
- Advies verlenen om de sociale en coöperatieve economie regionaal te ontwikkelen

INHOUD

Voorwoord	4
Realisaties Pijler 1: Coöperatief ondernemen promoten	6
Internationaal	6
Federaal	9
Vlaanderen	13
Wallonië	15
Brussel	16
Realisaties Pijler 2: Kennis- en expertisecentrum	18
1. Nieuw Wetboek Vennootschappen en Verenigingen	18
2. Coöperatieve identiteit bij de leden versterken	19
3. Coöperaties in nieuwe domeinen ontwikkelen	19
Realisaties Pijler 3: Operationele steun voor de ontwikkeling van coöperatieve projecten	23
Vlaanderen	23
Wallonië	25
Brussel	28

VOORWOORD

Voor de coöperatieve ondernemingswereld en iedereen die achter het coöperatief ondernemingsmodel staat, stond de Belgische actualiteit in 2018 helemaal in het teken van de hervorming van het vennootschaps- en verenigingsrecht op initiatief van minister van Justitie Koen Geens. De debatten met bijhorende gebeurtenissen en wendingen komen uitvoerig aan bod in dit verslag, meer bepaald onder pijler 1, hoofdstuk 'Federaal'. Enkele vaststellingen binnen deze saga, die in werkelijkheid al in 2015 begon en nu eindelijk is afgerond, verdienen extra aandacht. Vier vaststellingen om precies te zijn: een bijzonder negatieve beoordeling over het begin, spijt over het verloop van de debatten, tevredenheid over de rol van Febecoop in het hele proces en opluchting over het uiteindelijke resultaat.

De negatieve beoordeling: het oorspronkelijke project van minister Geens was vanuit coöperatief standpunt onaanvaardbaar. Zeker de allereerste versie, waarin de coöperatieve vorm simpelweg geschrapt werd uit het scala van ondernemingen volgens Belgisch recht. Maar ook de tweede versie, met een mager statuut dat verwees naar het statuut van vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid.

Een spijtige vaststelling: de coöperatieve beweging slaagde er niet in zich eensgezind achter een sterk, compleet en coherent voorstel te scharen voor het juridisch statuut van de coöperatieve vennootschap. Die eensgezindheid had moeten vorm krijgen binnen de Nationale Raad voor de Coöperatie. Helaas is Febecoop er – om overigens niet eenvoudig te bepalen redenen – niet in geslaagd om de hele raad achter haar voorstellen te scharen.

“Coöperaties hebben hun plaats in het Wetboek van Vennootschappen omdat ze simpelweg hun plaats hebben in de economie van vandaag en van morgen.”

Wat de tevredenheid over de rol van Febecoop betreft: hoewel voorgaande vaststelling dat ongetwijfeld ontkracht, is Febecoop voortdurend en verbeterd blijven vechten, zonder opgeven. Febecoop gebruikte alle mogelijke middelen om te laten horen dat het een complete en coherente coöperatieve wetgeving eist, steunend op de expertise van competente, efficiënte juristen. De gevoeligheid en steun van verschillende geëngageerde parlementsleden deden de rest.

In de laatste rechte lijn werd namelijk – en vandaar de opluchting – een unaniem akkoord bereikt in de Kamercommissie over een compleet Boek 6, gewijd aan de coöperatieve vennootschap en met over het algemeen toereikende bepalingen. Die tekst werd op 28 februari jl. door de Kamer goedgekeurd. Dus ook al zijn sommige keuzes binnen de hervorming voor discussie vatbaar en ook al is de tekst over coöperaties op veel vlakken voor verbetering vatbaar, toch zijn we blij met wat – zeker in vergelijking met het eerste voorstel, en zelfs in vergelijking met de vroegere wetgeving – een onbetwistbare vooruitgang betekent.

Coöperaties hebben hun plaats in het Wetboek van Vennootschappen omdat ze simpelweg hun plaats hebben in de economie van vandaag en van morgen. Ze vormen een sterk steunpunt voor alle personen die de maatschappij willen zien groeien naar meer solidariteit en duurzaamheid. Wedden dat de verkiezingen van 2019 nieuwe kansen zullen creëren om ervoor te zorgen dat de coöperatieve boodschap van Febecoop echt wordt gehoord?

Hilde Vernailen – voorzitter Febecoop

REALISATIES PIJLER 1: COÖPERATIEF ONDERNEMEN PROMOTEN

We promoten de coöperatieve principes en verdedigen het coöperatief ondernemerschap op verschillende niveaus. We nemen onze rol op in een aantal doelgericht gekozen socio-economische instanties op regionaal, nationaal en internationaal vlak.

INTERNATIONAAL

INTERNATIONALE COÖPERATIEVE ALLIANTIE (ICA)

Onze bijdrage aan de internationale promotie van het coöperatieve model zit vooral in onze deelname aan de werkzaamheden van de **Internationale Coöperatieve Alliantie (ICA)**.

De ICA is de koepel van nationale federaties uit 95 landen. Ze verdedigt het coöperatieve ondernemingsmodel bij internationale overheden en promoot het model bij een ruim publiek. Febecoop is het Belgische lid van ICA. De ICA en haar algemene vergadering zijn dan ook belangrijke inspiratiebronnen voor Febecoop om internationale coöperatieve evoluties en waarden naar de Belgische context te vertalen.

Sinds 2013 steunen de werkzaamheden van de ICA op de Blauwdruk voor een Coöperatief Decennium (*Blueprint for a cooperative Decade*), opgebouwd rond vijf nauw met elkaar verbonden thema's:

- **Identiteit:** de coöperatieve boodschap vormgeven en de coöperatieve identiteit veiligstellen
- **Participatie:** de participatie door leden en bestuur bevorderen en verrijken
- **Duurzaamheid:** de coöperaties positioneren als grondleggers van duurzaamheid
- **Juridische kaders:** zorgen voor juridische omkadering voor de groei van de coöperaties
- **Kapitaal:** zorgen voor betrouwbaar kapitaal voor coöperaties en voor het beheer ervan door de coöperanten

In het kader van het thema Identiteit publiceerde de ICA begin 2016 haar Oriëntatienota's voor de coöperatieve principes. Het is een goed uitgewerkte toelichting van de zeven principes opgesomd in de Verklaring over de coöperatieve identiteit (1995). Ze houdt rekening met de recentste evoluties en trends.

Binnen het thema *Kapitaal* publiceerde de ICA begin 2017 een studie over de moeilijke kwestie van de toegang tot het nodige kapitaal voor coöperaties. Ze draagt de naam *The Capital Conundrum for Co-operatives* en maakt een complete balans op van een netelige kwestie in alle opzichten, gaande van de kapitalisatie van grote coöperatieve, financiële groepen tot de behoeften aan kapitaal van

Afrikaanse coöperaties, over de accumulatie van kapitaal in coöperaties van het type SCOP en de vooruitzichten van nieuwe instrumenten voor de financiering van wederzijdse en coöperatieve initiatieven.

Het directieteam van de ICA werd verregaand vernieuwd tijdens de algemene vergadering in Kuala Lumpur (Maleisië) in november 2017: nieuw bestuursorgaan, nieuwe voorzitter (Ariel Guarco), nieuwe algemeen directeur (Bruno Roelants).

Bovendien zet de ICA de uitvoering verder van het akkoord dat ze heeft gesloten met de Europese Commissie – tien miljoen euro in vijf jaar tijd – voor de internationale ontwikkeling van coöperaties. *Cooperatives Europe* speelt in dat project een grote rol.

De ICA heeft net als de afgelopen jaren deelgenomen aan de ontmoetingen van de B20, de discussiegroep die in het verlengde van de G20 (aan het eind van het jaar in Buenos Aires, Argentinië) de zakelijke besluitvormers uit de hele wereld bijeenbrengt. De ICA deed daar aanbevelingen.

Platform Cooperativism Consortium

Eveneens het vermelden waard: Febecoop is in het kader van zijn acties ten gunste van de ontwikkeling van coöperatieve platforms voor de deeleconomie, aangesloten bij het consortium van coöperatieve platforms - *Platform Cooperativism Consortium*.

EUROPA

Op Europees niveau dragen we vooral bij aan de bevordering van het coöperatieve model door actief deel te nemen aan de werkzaamheden van Cooperatives Europe, de Europese afdeling van de Internationale Coöperatieve Alliantie. Zij is de stem van de coöperatieve vennootschappen binnen de Europese instellingen. Verder is het haar missie om de sectorale en vooral intersectorale relaties te stimuleren tussen de coöperaties in de Europese landen. Haar 84 ledenorganisaties in 33 Europese landen vertegenwoordigen 141 miljoen leden van 176.000 coöperatieve vennootschappen die maar liefst 4,7 miljoen Europese burgers tewerkstellen.

Cooperatives Europe ontwikkelde de volgende activiteiten in 2018:

- **Sociale-ontwikkelingsdoelstellingen uitvoeren:** deelnemen aan verschillende evenementen bij diverse Europese instellingen over de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen
- **Promotie van de coöperatieve economie:**
 - *Deeleconomie:* reflectie over innovatieve praktijken ontwikkelen
 - *Coöperatief ondernemerschap verdedigen en promoten:* deelnemen aan expertengroepen binnen de DG GROW, deelnemen aan een reeks evenementen, oprichting van een werkgroep rond bestuur

- *Projecten*: COOPSTARTER 2.0 (tussentijds verslag overhandigd aan het agentschap); Coop4EDU (eerste vergadering om de acties te bepalen en de organisatie op te zetten).
- **Steun aan YECN (Young European Cooperators Network)**: het netwerk consolideren, activiteiten organiseren, coördinatie met de partners op het Wereldjongerenforum, project in samenwerking met universiteiten en middelbare scholen met het oog op sterkere promotie van coöperaties bij studenten
- **Positionering** van de coöperaties als sleutelactoren in de sociale economie
- **Gelijke kansen** voor de coöperaties (“level playing field”) over gekozen onderwerpen
- **WG Gender**: deelnemen aan evenementen in het Europees Parlement o.a. over de integratie van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen in verschillende beleidsdomeinen van de EU
- **Strategische advocacycampagne**: verkiezing van het EP en de nieuwe Europese Commissie: voorbereiding van materiaal voor de verdediging en promotie van coöperaties
- **Ontwikkeling**: diverse initiatieven, vooral rond de uitvoering van het akkoord tussen de ICA en de Europese Commissie
- **ICA**:
 - Bijdrage van Cooperatives Europe aan de enquête van het algemeen secretariaat van de ICA opstellen en coördineren
 - Globale positionering van Cooperatives Europe voorbereiden
 - Bepaalde acties van de ICA opvolgen
- **Communicatie**: diverse herhaaldelijke (bv. Newsletter voor de leden) of occasionele activiteiten
- **Werkprogramma en meerjarige begroting 2020-2022 voor Cooperatives Europe**: voorbereiding voor de presentatie op de RvB van begin 2019

Febecoop is lid van de algemene vergadering en het bestuursorgaan van Cooperatives Europe. De algemene vergadering 2018 van Cooperatives Europe vond plaats van 16 tot 18 mei in Helsingør (Denemarken). Het thema draaide rond de internationale duurzame ontwikkelingsdoelstellingen: de coöperaties zijn sleutelactoren voor de realisatie van verandering door middel van duurzame internationale en mensgerichte ondernemingen.

Bovendien werden er workshops georganiseerd rond de volgende thema's:

- Deeleconomie
- Het coöperatief model en gendergelijkheid: hoe staan we ervoor?
- Internationale ontwikkeling

Op federaal vlak heeft Febecoop zich in het jaar 2018 (net als in 2017) vooral gericht op de hervorming van het Wetboek van Vennootschappen. Daarnaast bleef Febecoop de evolutie volgen van het arbeidsstatuut in het Belgisch recht.

HERVORMING VENNOOTSCHAPSRECHT

1. Ter herinnering: minister van Justitie Koen Geens heeft een complete hervorming opgezet van de wetgeving rond commerciële vennootschappen en verenigingen. Die hervorming werd gemotiveerd door de wil om te moderniseren, te rationaliseren en te vereenvoudigen – meer bepaald door het aantal ondernemingsvormen drastisch in te perken – alsook om meer flexibiliteit te creëren en om het Belgisch recht op dit vlak in de Europese context te positioneren.

De wil om te vereenvoudigen, en dan voornamelijk om het aantal ondernemingsvormen te beperken, leidde in eerste instantie tot de intentie om de coöperatieve vorm gewoonweg af te schaffen. Later is minister Geens op die beslissing teruggekomen.

Een voorontwerp van wet tot invoering van het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen, en houdende diverse bepalingen (hierna het 'voorontwerp' genoemd) werd in juli 2017 na een eerste lezing in de ministerraad goedgekeurd. Het Wetboek in kwestie omvatte een Boek 6 over de coöperatieve vennootschap (CV).

2. Wat vond Febecoop van het in het voorontwerp voorgestelde juridisch kader voor de CV? Algemeen gezien vindt Febecoop dat de wetgeving over de CV op de een of andere manier de principes en coöperaties moet bekrachtigen zoals ze internationaal erkend en vastgelegd zijn door de werken en publicaties van de Internationale Coöperatieve Alliantie.

We moeten er wel op wijzen dat de Belgische wetgeving over de CV de coöperatieve beginselen al sinds het begin slechts gedeeltelijk opnam. Ze bevatte slechts twee elementen die eigen zijn aan het coöperatieve gedachtegoed: de variabele aard van het personeel en het kapitaal, en het nominatieve karakter van de aandelen (en dus hun niet-overdraagbaarheid aan derden).

Hoe stond het voorontwerp er nu voor? Boek 6 over de CV bevatte 13 artikels, waarvan een zei: “De bepalingen voor de vennootschap met beperkte aansprakelijkheid zijn van toepassing op de coöperatieve vennootschap, behalve in het geval dat ze uitdrukkelijk uitgesloten worden door onderhavig boek of ervan afwijken.” Boek 5 over de vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (BV) bevatte 157 artikels, waaruit een selectie gemaakt moest worden om de wetgeving over de CV op te stellen.

Het voorontwerp gaf dus niet de essentiële specifieke kenmerken van coöperaties weer. Meer nog, de lezing van Boeken 5 en 6 bracht twee problemen aan het licht.

Het eerste, fundamentele probleem, is dat het gekozen wetgevingssysteem – de verwijzing naar bepalingen voorzien voor BV's, met uitzonderingen – vaak ongunstig was. Een CV is geen variant van een BV, verre van. Dat geldt zowel voor de principes en waarden, aangezien coöperaties daar heel specifiek in zijn, als voor de praktische kant. Talloze coöperaties zijn grote structuren met erg veel leden (soms zelfs honderdduizenden). Het zou dus in veel gevallen geen steek houden om de werking ervan te baseren op die van BV's (vaak kmo's).

Het tweede probleem is puur technisch: de verwijzing naar de bepalingen voorzien voor BV's, met uitzonderingen, bleek weinig praktisch en bleek een bron van juridische onzekerheid (het was soms moeilijk zeker te zijn welke bepalingen echt van toepassing waren op de CV).

De CV's verdienen een volledig en autonoom Boek 6 dat alle toepasbare bepalingen omvat, met inbegrip van de omzetting van de coöperatieve beginselen, in plaats van te verwijzen naar bepalingen voorzien voor de BV's, wat weinig praktisch en vaak ongunstig is. Dat was te allen tijde het standpunt van Febecoop, dat ze verdedigde op alle plaatsen waar haar stem gehoord kon worden. Maar zoals verder duidelijk wordt, is Febecoop er helaas niet in geslaagd om de hele NRC in 2018 achter haar relatief strenge en radicale analyse van het voorontwerp te scharen.

3. Het parlementaire parcours van het voorontwerp verliep in 2018 als volgt. Na het advies van de Raad van State, op 09.10.17, keurde de ministerraad een versie goed die na een tweede lezing op 25.05.18 werd aangepast. Het wetsontwerp werd vervolgens op 04.06.18 bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers neergelegd. Eind juni en begin juli vonden de hoorzittingen plaats in de commissie Handels- en Economisch Recht. Febecoop werd daarvoor uitgenodigd en kon haar mening geven. In samenspraak met Febecoop, en met haar hulp voor het opstellen van de tekst, dienden verscheidene parlementsleden (PS/sp.a/Ecolo/Groen/cdH) op 12.07.18 een amendement in voor een volledig en autonoom Boek over de CV. Na een tweede advies van de Raad van State op 26.09.18 werd het ontwerp goedgekeurd in de commissie, na een eerste lezing op 14.11.18 en een tweede lezing op 07.12.18. Het begin van de debatten in de plenaire vergadering werd gepland voor 13.12.18, en vervolgens uitgesteld. Tot dan werden de voorstellen van Febecoop, die door verscheidene parlementsleden van diverse partijen zijn doorgegeven, niet gehoord. Op 18.12.18 viel de regering. Diezelfde dag nog legden de afgevaardigden O. Henry (PS) & Y. Casier (sp.a) in de plenaire vergadering het amendement nr. 463 neer (dat in grote mate het al genoemde amendement hernam). Op aanraden van verschillende oppositiepartijen werd dit onmiddellijk voor adviesaanvraag bij de Raad van State neergelegd. Dat betekende het einde van het parlementaire parcours in 2018, het jaar dat in dit activiteitenverslag wordt besproken.

Maar op het moment dat dit verslag wordt opgesteld, kennen we vervolg en einde van de procedure al. Op 24.01.19 brengt de Raad van State zijn advies uit over amendement 463. Op 15.02.19 leggen de afgevaardigden O. Henry (PS) en Y. Casier (sp.a) amendement 535 neer, dat rekening houdt met het advies van de Raad van State.

Dan verandert ook het standpunt van minister Geens. Die oppert nu namelijk zelf om een volledig Boek 6 voor de CV op te stellen. Op 20.02.19 wordt op het kabinet van de minister met de oppositie overlegd en onderhandeld. Op 21.02.19 wordt het wetsontwerp verwijderd van de agenda van de plenaire zitting. Op 26.02.19 volgt in de commissie de unanieme goedkeuring van een amendement over een volledig Boek 6 voor de CV. Ten slotte wordt, op 28.02.19 het wetsontwerp in de plenaire vergadering goedgekeurd. Vervolgens ondergaat de wet een koninklijke bekrachtiging en wordt de *Wet van 23.03.19 tot invoering van het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen, en houdende diverse bepalingen* in het Belgisch Staatsblad van 04.04.19 gepubliceerd.

Ook al zou de tekst over de CV in dit wetboek op veel vlakken nog verbeterd kunnen worden (niet al onze vragen zijn weerhouden), en omvat de hervorming keuzes die soms voor discussie vatbaar zijn, toch is Febecoop blij met het resultaat voor de coöperaties dat, gezien de omstandigheden, een onbetwistbare overwinning is.

Verderop (pijler 2, 1. Nieuw Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen) gaan we dieper in op de rol die Febecoop speelde in het proces dat uitmondde in Boek 6 zoals we het nu kennen.

We zullen in ons verslag over 2019 en in andere plaatsen en omstandigheden uiteraard nog terugkomen op de sterke en zwakke punten van de wettekst, en ook zullen we nog voorstellen ter verbetering formuleren, inclusief over de *erkenningen* voorzien in Boek 8.

EVOLUTIE VAN HET ARBEIDSSTATUUT

Febecoop heeft aandacht voor de problematiek van de toekomst van het arbeidsstatuut omwille van verschillende recente trends: nieuwe technologieën beïnvloeden onze manier van werken. Werknemers worden geconfronteerd met nieuwe, innovatieve organisatiemodellen, zoals netwerkorganisaties (zelfstandigen of ondernemingen die samenwerken om hun klanten oplossingen op maat aan te bieden). Telewerk neemt toe en we zien internetplatforms opkomen die een beroep doen op freelancers. In dat opzicht bestaan professionele activiteiten steeds meer uit maatwerk. Bepaalde sectoren (taxi- en ander vervoer, e-commerce, verblijfseconomie) ondergaan bovendien enorme veranderingen. Freelancers ondervinden dan weer vaak de nadelen van twee statuten: dat van zelfstandige (op het vlak van sociale bescherming) en dat van werknemer (omwille van een vaak bestaande band van gezag).

Daarom kondigde minister van Werk Kris Peeters een brede waaier van hervormingen aan. Zoals het er vandaag voor staat, heeft het hervormingswerk geleid tot de *wet werkbaar en wendbaar werk* van 5 maart 2017. De wet brengt geen revolutie teweeg, maar reikt bepaalde versoepelingen aan, meer bepaald op het vlak van flexibele uurroosters, glijdende werkuren, vrijwillige overuren, telewerk, uitzendarbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd, deeltijdse arbeid en werkgeversgroeperingen.

Bovendien werd op initiatief van de minister van Digitale Agenda Alexander De Croo een koninklijk besluit (02.01.2017) ingevoerd voor het innen van een professionele voorheffing van 10 % op de inkomsten uit de deeleconomie.

In 2018 is de regering op dat punt teruggekomen. De wet van 18.07.18 over de economische relance en de versterking van de sociale cohesie (MB van 26.07.18) gaat over de inkomsten uit “occasionele prestaties”: wie in zijn vrije tijd tegen betaling bijkomende activiteiten doet, mag tot 6.000 euro per kalenderjaar bijverdienen zonder er belastingen of sociale bijdragen op te hoeven betalen. Het moet gaan om verenigingswerk, diensten van burger aan burger of activiteiten in de deeleconomie.

Febecoop zal de evolutie in dit domein, de debatten, de projecten of de wetsvoorstellen op de voet blijven volgen, door die problemen uiteraard voornamelijk op een coöperatieve manier aan te pakken.

VERTEGENWOORDIGINGEN

Febecoop is actief lid van de **Nationale Raad voor de Coöperatie** (NRC). Die verenigt de ruim 650 coöperaties en groeperingen erkend door de FOD Economie. Febecoop is lid van de algemene vergadering, zit de commissie Communicatie voor en zetelt in het bureau van de Raad.

In 2018 werkten het bureau en de commissie Wetgeving bijna louter en alleen rond de hervorming van het Wetboek van Vennootschappen. Febecoop bepleitte constant zijn analyse van het voorontwerp van wet van minister Geens, en de voorstellen voor een volledig en autonoom boek 6 met alle bepalingen die van toepassing zijn op de coöperatieve vennootschappen, inclusief de vertaling van de coöperatieve beginselen. Enkele belangrijke leden hadden zich echter tevreden verklaard met een aantal aanpassingen, correcties of aanvullingen in de marge van het voorontwerp. Tijdens de vele vergaderingen vonden verhitte discussies plaats, echter zonder finaal gemeenschappelijk standpunt.

Er was enkel consensus over de vaststelling dat het voorontwerp ontoereikend was, maar er werd geen volledig antwoord geboden over mogelijke oplossingen. Wellicht was het in verband met de tegenstellingen en spanningen binnen het bestuur dat voorzitter Mathieu Vanhove op de vergadering van 23.05.18 ontslag nam als voorzitter. Vicevoorzitter Christine Le Borne, die al lang niet meer aanwezig was op de vergaderingen omwille van gezondheidsredenen, nam eveneens ontslag. Tijdens de vergadering van 19.06.18 werden een nieuwe voorzitter – Pieter Verhelst – en een nieuwe vicevoorzitter – Bernard Bayot – verkozen.

De commissie Communicatie die door Febecoop wordt voorgezeten, stelde verschillende newsletters op en organiseerde een lunchseminarie.

Febecoop heeft een mandaat binnen de **Centrale Raad voor het Bedrijfsleven** (CRB). Naargelang de prioriteiten neemt Febecoop over het algemeen een passieve houding aan binnen deze instantie.

Febecoop is lid van de **Raad van Gebruikers van P&V Verzekeringen**, die de raad van bestuur van het bedrijf adviseert. In dit forum overleggen vertegenwoordigers van de vennoten en andere stakeholders over het maatschappelijk verantwoord ondernemerschap van P&V Groep en over de manier waarop de groep de coöperatieve principes invult. Het behandelde thema in 2018-2019 gaat over “de toegankelijkheid van welzijn en gezondheid voor iedereen”.

VLAANDEREN

BELEIDSCONTEXT

Met het aantreden van de regering Bourgeois, en vooral onder het bewind van Liesbeth Homans (minister van Sociale Economie) en Philippe Muyters (minister van Werk en Economie) waaide er een nieuwe wind door het sociaaleconomische beleid in Vlaanderen. Die bracht een andere kijk op coöperatieve ontwikkeling met zich mee: minder intens, met de nadruk op werkers- en burgercoöperaties en/of tewerkstelling van mensen uit de kansengroepen, ingegeven door de ideologische visie dat de overheid zich moet terugtrekken en dat de burger meer zelfredzaam moet zijn.

Dankzij zijn verschillende mandaten kan Febecoop telkens het coöperatieve ondernemerschap verdedigen en de sector op de hoogte houden van nieuwe ontwikkelingen.

VERTEGENWOORDIGINGEN

Stuurgroep Coöperatief Ondernemen Vlaamse Overheid. Deze stuurgroep adviseert de Vlaamse overheid (=kabinet en beleidsvoorbereidende administratie) over hoe haar beleid coöperaties kan ondersteunen. Febecoop maakt deel uit van deze stuurgroep.

Ook in 2018 leidde deze stuurgroep een sluimerend bestaan. De verantwoordelijke ambtenaar kreeg bovendien andere bevoegdheden toegewezen en werd niet vervangen.

Trividend. Het Vlaams participatiefonds voor de sociale economie. Febecoop is lid van de raad van bestuur en vertegenwoordigt P&V Verzekeringen in de algemene vergadering.

Na een conflict met de overheid naar aanleiding van een financieringsaanvraag was het lang niet zeker of coöperaties deel zouden blijven uitmaken van de te financieren doelgroep, terwijl net daarom P&V aandeelhouder is en Febecoop actief een bestuursmandaat opneemt. Uiteindelijk werd een werkbaar compromis gevonden: vennootschappen die bijdragen tot de zeventien Duurzaamheidsdoelstellingen van de Verenigde Naties komen in aanmerking voor financiering.

Trividend Antwerpen. Opggericht in 2017 om de financiële middelen van de provincie Antwerpen te poolen ten gunste van sociaal-innovatieve economie.

Trividend Antwerpen kwam in 2018 op kruissnelheid. Het fonds doet een beroep op de resources van Trividend. Febecoop neemt er een bestuursmandaat waar.

Sociaal-economische raad van Vlaanderen (SERV). Brengt de Vlaamse werkgevers en werknemers samen voor overleg en advies over sociaal-economische thema's. De commissie Sociale Economie is voor de sociale economie en de coöperaties het formeel overlegorgaan met de Vlaamse overheid. In deze commissie vertegenwoordigt Febecoop namens Coopkracht de coöperaties.

De aandacht van de Commissie ging naar het herstellen van het Maatwerkdecreet, dat in 2016 geschorst werd. Daarnaast werd het nodig geacht om net in een periode van crisis te werken aan een visietekst 'Sociale economie in 2050'. Febecoop nam actief deel aan de werkgroep die aan deze visietekst werkte. Ook in 2018 vormde deze tekst het voorwerp van debatten tussen de vertegenwoordigers van werkgevers en de werknemers in de commissie. Het bleek erg moeilijk te zijn om een compromis te vinden zonder het wervende karakter van de tekst uit te hollen. 2018 was ook het jaar van de voorzitterswissel: Prof. Em. Josse Van Steenberghe (Sociale Zekerheidsrecht) werd vervangen door prof. Joep Konings (Economie en Bedrijfswetenschappen).

Fairfin en Financité. Febecoop zetelt in de adviescommissie die de raden van bestuur van Fairfin en Financité adviseert over de toekenning van een label voor financiële producten aan vzw's (obligatieleningen) en coöperaties (uitgifte van aandelen).

Sinds de lancering werden de producten van een tachtigtal organisaties gelabeld. Het aantal aanvragen stijgt, een bewijs dat projectbeheerders interesse hebben in een maatschappelijke aanpak van hun project. Uitdaging blijkt het verhogen van het aantal Nederlandstalige dossiers.

In 2018 werd werk gemaakt van het afstemmen van de informatiedocumenten op die van de FSMA en dit in het kader van de gewijzigde regelgeving over de prospectusplicht, die in grote mate een liberalisering inhoudt.

Energiedemocratie Vlaanderen. In opvolging van de debatten rond Eandis en de burgerparticipatie werd eind 2016 de groep Energiedemocratie Vlaanderen opgericht met daarin o.a. RESCOOP, Transitienetwerk Middenveld en Febecoop. Doel: proactief inspelen op de herkapitalisering van Eandis 2020, en ruimer een alternatief bieden voor de privatisering van de energienetten met een actieve participatie van de burger.

In 2018 werd de vzw Energiedemocratie opgericht. Haar eerste activiteiten waren het opzetten van een aantal onderzoeken naar de structuur van de energienetwerken en de financiële aspecten van een grootschalige participatie. Ook waren vertegenwoordigers van Energiedemocratie aanwezig op een aantal stakeholderbijeenkomsten van Fluvius en werd het thema aangekaart op een workshop tijdens een internationale CIRIEC-conferentie te Luik in juni.

BELEIDSCONTEXT

De regeringswijziging in de zomer van 2017, met de vervanging van minister van Sociale Economie Jean-Claude Marcourt (PS) door minister Pierre-Yves Jeholet (MR), zorgde in 2018 voor onzekerheid op het vlak van politieke steun voor de sociale economie.

Het nieuwe kabinet bevestigde zijn blijvende steun aan de sociale economie en hield zich deels aan die belofte. Zo werden eerdere steunmaatregelen, die fundamenteel zijn voor de ontwikkeling van coöperatief ondernemerschap, niet in vraag gesteld, zoals Brasero (cofinanciering van één euro overheidssteun per euro ingezameld bij de vennoten) of de uitbreiding van de subsidiëring van Concert-Es, de confederatie van de sociale economie. Sowecsom kreeg eveneens een nieuwe opdracht toevertrouwd, 'Preseeds', met het oog op de financiering van de voorafgaande structurering van sociale economieprojecten volgens modaliteiten die in 2019 worden verfijnd.

Ondanks de voorstellen die de sector formuleerde via een open forum georganiseerd in maart 2018 door de Waalse administratie Economie, kreeg een bedrag van meerdere miljoenen euro dat in de begroting 2018 van het sociale economiebeleid voorzien was, geen bestemming.

Ten slotte wordt de vooruitgang van de uitvoering van maatregelen, die de regering in 2017 aankondigde en mogelijk een invloed hebben op de ontwikkeling van de sociale economie (herziening van het economische landschap, APE-hervorming), uitgebreid uiteengezet in pijler 3.

VERTEGENWOORDIGINGEN

Carolidaire. Financieringstool voor de social profit economie in de regio Charleroi, vooral gericht op inschakelingsbedrijven. Febecoop vertegenwoordigt P&V Verzekeringen in dit orgaan.

Net als de voorgaande jaren en ondanks de beschikbare eigen middelen, werd de tool in 2018 minder gebruikt omdat nieuwe projecten van inschakelingsbedrijven uitbleven.

ConcertES. Vzw aangeduid door het Waals Gewest om de sector van de sociale economie te vertegenwoordigen. Febecoop zetelt in de raad van bestuur van ConcertES.

In 2018 deelde ConcertES de mening van de sociale economieactoren met het nieuwe kabinet. Bovendien organiseerde de vzw meer communicatie- en promotieactiviteiten: voorbereiding van een gemeenschappelijke site, deelname aan een campagne voor de promotie van sociale onderneming.

Conseil Wallon de l'Économie Sociale (CWES). Waalse Raad voor de Sociale Economie. Adviseert de Waalse regering over alles wat sociale economie aangaat en over de uitwerking van acties en projecten in dit domein. Febecoop zetelt in de CWES als vertegenwoordiger van de sociale economie.

In 2018 deed de nieuwe regering relatief weinig beroep op de CWES, wat te maken heeft met de afwezigheid van nieuwe steunmaatregelen voor de sociale economie.

L'Union des SCOP Wallonie-Bruxelles (USCOP). Vereniging van werkerscoöperaties in Wallonië en Brussel, waarvan Febecoop sinds 2013 lid is. Deze federatie telt 30 bedrijven, twee Belgische federaties (SAW-B en Febecoop) en de Franse Confédération générale des SCOP. Haar doel: het coöperatieve en participatieve bedrijfsmodel in België promoten.

De Uscoop heeft in 2018 verder promotie- en sensibiliseringsactiviteiten ontplooid (zoals 'Let-it-Coop' in oktober over democratie in de onderneming), maar heeft moeite om haar ledenbestand uit te breiden. Ook heeft ze gepleit voor het in acht nemen van ondernemingsparticipatie in de hervorming van het Wetboek van Vennootschappen en de belastinghervorming.

Société wallonne pour l'Economie sociale marchande (Sowecsom). Waalse Vereniging voor de Social Profit Economie. Sinds 1996 heeft Sowecsom als opdracht het financieren van sociale ondernemingen met een omzet grotendeels afkomstig uit commerciële activiteiten, in tegenstelling tot de ondernemingen die grotendeels gefinancierd worden door overheidssubsidiemaatregelen. Sinds 2015 voert Sowecsom een gedelegeerde opdracht uit (Brasero), die in het leven geroepen werd om de lancering van burgercoöperaties te stimuleren en te vergemakkelijken, door de eigen inbreng aan te vullen met gelijkwaardige overheidssteun.

In 2018 zetelt Febecoop nog altijd, als vertegenwoordiger van de sociale economie, in het aanvaardingscomité van Sowecsom, dat alle beslissingen over de toekenning van kredieten of subsidies in verband met de missie van Sowecsom goedkeurt vóór de raad van bestuur van Sowecsom ze definitief valideert.

Over het hele jaar besloot Sowecsom om een vijftigtal ondernemingen te financieren, voor een totaal bedrag van meer dan 7 miljoen euro. Een dertigtal van die beslissingen werden genomen in het kader van Brasero, voor een totaal bedrag van iets meer dan 4 miljoen euro.

BRUSSEL

BELEIDSCONTEXT

In deze ambtstermijn (2014-2019) heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doorgaans een open geest over de evolutie op zijn grondgebied van de sociale economie, die vroeger beperkt was tot socioprofessionele inschakeling. Want hoewel de inschakelingsnaden hoog blijven en zelfs nog verder groeien, tonen nieuwe initiatieven - zowel van burgers als van het middenveld - dat het nodig is om naar een bredere visie van de sociale economie te evolueren.

In 2017 is het gewest dus begonnen met de hervorming van de ordonnantie 'sociale economie', om die uitbreiding kracht bij te zetten en de erkenning te organiseren van ondernemingen die bijdragen tot een socialere economie in Brussel, evenals de toegang van die ondernemingen tot hulpmiddelen als overheidssteun (Brusoc en bijstand voor economische uitbreiding), gesubsidieerde begeleiding bij de oprichting of ontwikkeling en eenmalige subsidies in het kader van projectoproepen voor sociale innovatie, die het gewest jaarlijks lanceert.

De hervorming werd voortgezet tot het gewest de ordonnantie rond de erkenning en de ondersteuning van de sociale ondernemingen definitief goedkeurde op 23 juli 2018. De ordonnantie werd eind 2018 aangevuld met een besluit van de regering dat de erkenningsvoorwaarden en -bepalingen preciseert.

Hoewel de grote mate van vereniging van de sector bij de reflectie via het overlegplatform van de sociale economie en de oprichting van werkgroepen over specifieke thema's alle aandacht verdient, betreurt Febecoop— met het oog op een betere cohesie van de sector —dat er een zeker gebrek aan openheid is wat betreft de specificiteit van grote coöperaties.

Bepaalde luiken van de ordonnantie moeten nog in besluiten gevat worden voor de hervorming afgerond is: werking en samenstelling van de Adviesraad voor sociaal ondernemerschap, erkenning en financiering van adviesbureaus.

Het gewest lanceerde in 2018 overigens een nieuwe projectoproep "Brusselse vernieuwende sociale ondernemingen en deelplatformen" die mogelijk interessant is voor coöperaties en waarvoor een budget van € 500.000 werd uitgetrokken.

VERTEGENWOORDIGINGEN

Plateforme de concertation de l'économie sociale. Dit platform, oorspronkelijk opgericht in 2004 om de sociale inschakelingseconomie te ondersteunen, werd in 2016 nieuw leven ingeblazen door minister van Sociale Economie Gosuin. Febecoop werd uitgenodigd om erin te zetelen en zo het standpunt van de coöperaties te vertegenwoordigen.

In 2018 bleef het platform betrokken bij de hervorming van de ordonnantie 'sociale onderneming', onder meer voor het overleg over de samenstelling en de werking ervan in de toekomst, als 'Adviesraad voor sociaal ondernemerschap'.

REALISATIES PIJLER 2: KENNIS- EN EXPERTISECENTRUM

De promotie van het coöperatieve model en advies met het oog op de ontwikkeling van het coöperatief ondernemerschap kan Febecoop alleen maar uitoefenen door zijn legitimiteit te baseren op vaardigheden in uiteenlopende domeinen. In de eerste plaats betekent dat: acties baseren op een gespecialiseerde expertise over het coöperatieve model, d.w.z. op een uitgebreide, constant bijgewerkte kennis van coöperatief bestuur en de coöperatieve principes zoals uiteengezet en besproken door de ICA, door de coöperatieve leer en door de dagelijkse ervaring van de coöperaties op het terrein. Verder moet Febecoop de huidige maatschappelijke uitdagingen kunnen bepalen zodat het coöperatief ondernemerschap een voordeel oplevert en tot een denkoefening leidt over de vorm die het coöperatieve model moet aannemen om die uitdagingen het hoofd te kunnen bieden. Om projecten voor de oprichting van coöperaties doeltreffend te kunnen begeleiden, moet Febecoop de nodige financiële en juridische vaardigheden hebben. En ten slotte kan Febecoop bijdragen tot de ontwikkeling van coöperatieve projecten, anders dan via advies, namelijk via het aanbieden van inhoud en tools waar de verschillende doelgroepen onmiddellijk weg mee weten.

1. NIEUW WETBOEK VENNOOTSCHAPPEN EN VERENIGINGEN

We hebben de context hierboven uitgebreid besproken (Pijler 1, Federaal, hervorming vennootschapsrecht), net als de uitdaging volgens Febecoop, en de parlementaire weg van het voorontwerp (dat wetsontwerp werd vanaf 04.06.18) van wet tot invoering van het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen. We hebben ook aangetoond dat die weg uiteindelijk heeft geleid naar de goedkeuring van een Wetboek met een Boek 6 dat coöperatieve vennootschappen volgens ons op een complete en over het algemeen bevredigende manier behandelt.

Dit resultaat is grotendeels mogelijk gemaakt door het naartstige werk van Febecoop over de hele lijn, met name analyseren, alternatieve voorstellen formuleren, argumenteren, teksten opstellen:

- Kritische analyse, zowel op technisch vlak als op vlak van coöperatieve principes en waarden, teksten ingediend als voorontwerp of wetsontwerp
- Alternatieven voorstellen voor alle bepalingen die ons ongunstig leken
- Argumenten ontwikkelen voor onze alternatieve voorstellen
- Zelf teksten opstellen in de vorm van amendementen om in te dienen door parlementsleden die onze stellingen steunden en onze voorstellen overnamen

Dit werk gebeurde in voortdurende en nauwe samenwerking met een advocatenkantoor (LIME) dat ons veel expertise en reactievermogen bood.

De Febecoop-ploeg startte in 2018 met voorbereidingen om de krachtlijnen van de hervorming over te brengen aan startende en bestaande coöperaties zodra ze in voege treedt. Die werken moeten in 2019 uitmonden in publicaties voor coöperatieve ondernemers.

Febecoop organiseerde in het najaar drie druk bijgewoonde workshops over het wetsvoorstel van de nieuwe vennootschapswet, zodat coöperaties een eerste inschatting konden maken van de mogelijke impact op hun bedrijfsvoering.

2. COÖPERATIEVE IDENTITEIT BIJ DE LEDEN VERSTERKEN

NIEUWS VOOR LEDEN

De nieuwsbrief voor leden is een van de belangrijkste kanalen voor Febecoop om zijn leden op de hoogte te houden van het reilen en zeilen in de coöperatieve wereld. Vorig jaar veranderden we de formule: in plaats van een nieuwsbrief in het voorjaar en een nieuwsbrief in het najaar, stuurden we de leden kortere maar frequentere berichten.

Ook naar een ruimere groep van coöperatieve sympathisanten berichten we regelmatig op deze manier. In totaal ging het om zeven updates over uiteenlopende onderwerpen: van uitnodigingen voor coöperatieve events, trajecten voor en getuigenissen van starters, adviesnota's over de GDPR, de nieuwe prospectuswet, en vrijwilligerswerk in coöperaties met sociaal oogmerk. Dat die berichten druk gelezen worden, blijkt onder meer uit de piek in websitebezoeken die er telkens mee samengaat.

3. COÖPERATIES IN NIEUWE DOMEINEN ONTWIKKELEN

COÖPERATIEF ONDERNEMEN ALS ANTWOORD OP DE ONTSPORINGEN VAN DE DEELECONOMIE

GECENTRALISEERDE ACTIES

Door de opkomst van deelprojecten met een snelle horizontale ontplooiing (Uber, AirBnB, Blablacar ...) stellen de meeste socio-economische spelers zich vragen over de mogelijkheden en eventuele afgeleiden die verband houden met die initiatieven, zowel op wettelijk vlak (naleving van de plaatselijke wetgeving, oneerlijke concurrentie, belastingontduiking, enz.) als op sociaal vlak (onevenwichtige winstverdeling, bescherming van de werknemer en de consument, sociale zekerheidsbijdrage enz.). Het lijkt trouwens geen twijfel dat deze dynamiek, aangemoedigd door de

technologische vooruitgang en de toenemende dematerialisering van de ontmoeting tussen vraag en aanbod, verder zal groeien en gestalte zal geven aan de spanning tussen links en rechts.

Daarom heeft Febecoop zich in 2017 ingezet om het coöperatieve model te positioneren, en om bij te dragen tot de opkomst van een alternatief, in de vorm van digitale coöperatieve projecten onder de noemer 'coöperatieve platforms'. Het gaat erom aan te tonen dat de principes van het coöperatief ondernemerschap kunnen bijdragen tot het behoud van de waarden en solidariteit binnen projecten van de deeleconomie.

Na de organisatie van een nationale conferentie in maart 2017 (How to Coop the internet economy?) trok het team van Febecoop naar het terrein om de realiteit van de opkomende platforms te bestuderen en zo expertise op te bouwen die kan bijdragen aan de ontwikkeling ervan.

Bovendien onderhield en ontwikkelde Febecoop contacten met andere actoren, instellingen of particulieren, om een internationaal netwerk rond dat thema te blijven bouwen (Cooperatives Europe, La Coop des Communs, Prof. Trebor Scholz, N. Schneider ...).

GEDECENTRALISEERDE ACTIES

PLATFORM COOP BRUSSELS

Febecoop werkt sinds 2017 samen met SAW-B en Smart aan het opzetten van een Brussels ecosysteem dat de opkomst van coöperatieve deelplatforms bevordert middels het project 'Platform Coop Brussels', ondersteund door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De doelstelling van het project is meer bepaald om de economische actoren te sensibiliseren voor het thema van de coöperatieve deelplatforms en, met hun hulp, ambitieuze projecten uit de grond te stampen door er onmiddellijk een Europese dimensie aan te geven en hen te verbinden met opkomende projecten in Barcelona en Berlijn.

In 2018 bestudeerden de projectpartners de problematiek van de economische leefbaarheid van coöperatieve deelprojecten, gezien de bijzonder speculatieve en competitieve context waarin digitale ondernemingen evolueren. Ze bogen zich ook over het identificeren van pistes om correcte arbeidsvoorwaarden en een goede sociale bescherming te kunnen bieden aan de medewerkers van die platforms. Die werken zullen in 2019 leiden tot de verspreiding van pedagogische tools voor economische actoren in Brussel.

ONDERZOEKSPROJECT BC-KLET

Febecoop werd door een groep ondernemers uitgenodigd om vanaf 2018 deel te nemen aan een onderzoeksproject rond een innovatieve oplossing voor leveringen in de stad. Het project wordt gefinancierd door het Brussels Hoofdstedelijk gewest (Innoviris) tot 2020, wordt geleid door de

coöperatie Urbike, en draait rond het testen van een fietsaanhangwagen met afmetingen in overeenstemming met de EPAL-normen. Die overeenstemming moet de vloeiende logistieke fietsstroom bevorderen en voor dit type diensten een grote toegevoegde waarde betekenen.

Volgens de 'Living labs'-logica verenigt het project onderzoekspartners (Smart, Ucl/Saint-Louis, Mobi en Febecoop) en klanten-partners (Multipharma, Delhaize, bpost en CSD). Het past binnen een activiteitensector die vooral 'klassieke' deelplatforms omvat, maar wel met een lijnrecht tegenovergestelde intentie: fatsoenlijke arbeidsomstandigheden en een goede sociale bescherming voorzien voor wie het meest aan de toegevoegde waarde bijdraagt: de bezorgers.

Febecoop maakt deel uit van het consortium omdat Urbike wil steunen op het coöperatieve model om de economische leefbaarheid van het project te bevorderen en de bezorgers centraal te stellen in het bestuur van de coöperatie, in een uiterst competitieve omgeving met weinig aandacht voor de arbeidsomstandigheden van de bezorgers.

Febecoop wil uit deze ervaring begeleidingsmethoden halen die aangepast zijn aan de behoeften van de coöperaties in sectoren die doorgaans gemonopoliseerd worden door de aanhangers van een 'roef'-deeleconomie. Zo wil Febecoop binnen de perimeter van die coöperaties zorgen voor de inclusie van de verschillende stakeholders die onontbeerlijk zijn voor hun financiële evenwicht en voor de naleving van hun verschillende belangen.

HET ERASMUS+PROJECT SHARING, COLLABORATION AND COOPERATION

Cooperatives Europe, de koepel van coöperatieve federaties waarvan Febecoop lid is, staat op de bres voor de deeleconomie, zowel in de rol van politiek pleitbezorger als in de rol van het stimuleren van haar leden om expertise over dit thema op te bouwen.

Het is om die tweede reden dat Febecoop in 2018 het aanbod kreeg om deel te nemen aan een tweejarig project dat de banden moet verkennen tussen gedeelde infrastructuren (en vooral coworkingruimtes) en het verwerven van collaboratieve of zelfs coöperatieve kennis en houdingen.

Dankzij het project, gefinancierd door de Europese Unie in het kader van het Erasmus+-programma, kan Febecoop operationele banden ontwikkelen met actoren van de internationaal erkende coöperatieve en collaboratieve bewegingen, zoals de universiteit van Mondragon en Ouishare.

Op dit moment is het nog moeilijk te voorspellen welke concrete resultaten het project zal opleveren, maar Febecoop hoopt dat het een beter zicht zal bieden op de succesvoorwaarden van projecten van deelinfastructuren volgens het coöperatieve principe.

TRANSFER TO COOPS : BEGELEIDINGSPROCES OPGEZET IN WALLONIË

In 2017 zette Febecoop zich in voor de co-constructie van een begeleidingsproces aangepast aan de overdracht van ondernemingen in de vorm van werkerscoöperaties, onder leiding van het Agence

wallonne pour l'Innovation et l'Entreprise, samen met andere adviesbureaus (Propag-Es, SAW-B, Crédal) en met Uscop.

De werken kwamen er op initiatief van Sowaccess (Waals agentschap voor de promotie van bedrijfsovernames) in het kader van een opdracht toegekend door de Waalse regering. Febecoop nam haar ervaring en inspiratie mee in de reflectie door twee ontmoetingen te organiseren met CEGESCOP France, dat ongeveer twintig jaar ervaring heeft met de begeleiding van dergelijke operaties.

Zo werd er bijzondere aandacht besteed aan het risico bij dit soort overnames van hoge verwachtingen te koesteren rond het herstel van ondernemingen in moeilijkheden. Die verwachtingen kunnen immers bijkomende, moeilijk controleerbare druk leggen op een overnameproces dat toch al bijzonder complex is.

Deze werken zijn in 2018 uiteindelijk uitgemond in de goedkeuring van een referentiemethodologie voor de overname van een onderneming door zijn werknemers. De adviesbureaus die interesse toonden, werden bovendien opgeroepen om zich door Sowaccess te laten erkennen om dergelijke processen te kunnen begeleiden.

Omdat dit type overnames weinig potentieel heeft (hooguit 3 tot 5 per jaar op Waalse schaal, als we van de Franse ervaring uitgaan), en gezien de sterke ambitie van andere adviesbureaus om zich in dit type begeleiding te specialiseren, heeft Febecoop zelf geen erkenning aangevraagd.

WOONCOÖPERATIE

Hoewel cohousingprojecten en al hun gedaanten (bijna) altijd coöperatieve ideeën in mindere of meerdere mate in zich dragen, kiezen ze maar zelden voor de coöperatieve vennootschap als juridische vorm. We wilden dan ook verder onderzoeken hoe de coöperatie een steun kan zijn bij de integratie van woonfunctie met sociale en soms ook economische activiteiten. Specifieke aandacht ging naar interne solidariteitsmechanismen die mensen met verschillende kapitaalcracht toegang geven tot dergelijke projecten.

Zo werkten we samen met de Hogeschool Gent aan een project 'juridische statuten in cohousing'. Dankzij dit project kwamen o.a. een rekentool en een juridische handleiding tot stand. In 2018 konden we vooral de handleiding verder valoriseren op een aantal studiedagen in ons netwerk.

REALISATIES PIJLER 3: OPERATIONELE STEUN VOOR DE ONTWIKKELING VAN COÖPERATIEVE PROJECTEN

VLAANDEREN

BELEIDSCONTEXT

Advies en begeleiding op maat van (startende) coöperaties blijft een belangrijke factor in het toekomstige succes van coöperaties. Dankzij dit soort gepersonaliseerde ondersteuning zullen enerzijds onvoldragen ideeën tijdig een halt toegeroepen worden, anderzijds kunnen effectief opstartende coöperaties op een veel sterker fundament verder bouwen en zo hun kans op succes vergroten.

WEBSITE MET ANTWOORDEN OP EERSTELIJNSVRAGEN

In 2018 startte Febecoop een online startersgids op www.ikstarteencoöperatie.be. Al zes hoofdstukken verschenen online. Ze zijn gebaseerd op de meest gestelde vragen die bij Febecoop binnenkomen, zo'n honderdtal keer per jaar, en zijn voor starters een bron van eerstelijnsadvies.

WORKSHOPS

Er is een behoefte aan **vormingen** over de opstart van nieuwe coöperaties waarin fundamentele vragen beantwoord worden rond de keuze van de juiste vennootschapsvorm, evenals de beginselen van het opstellen van een ondernemingsplan.

Daarom organiseerden we twee workshops voor starters, in september in Leuven en in oktober in Brussel. De voormiddag is gewijd aan een goed coöperatief ondernemingsplan opstellen, de namiddag aan alle mogelijke juridische aspecten.

Verder werkten we mee aan:

- Uiteenzetting over coöperatief ondernemerschap voor Act4Change – jongeren die samen duurzaam ondernemen
- Workshops voor de ondernemers van Starterslabo
- Workshop voor Integratiepact vzw

Daarnaast gingen we geregeld meer **specifieke thema's** rond coöperatief ondernemerschap toelichten.

- Workshop Maakbaar Leuven
- Workshop Antwerpen Delende Stad

GEEF JE PARTICIPATIEVE EN SOCIALE ONDERNEMINGSIDEE EEN VLIEGENDE START

Het departement Werk en Sociale Economie van de Vlaamse overheid selecteerde het gezamenlijke voorstel van Febecoop, Deloitte en Twinsight voor haar projectoproep om 80 startende coöperatieve ondernemers te ondersteunen bij hun ondernemingsplan. Dit project kwam in april 2018 uit de startblokken en loopt over anderhalf jaar. Samen met onze partners werd een wervingscampagne opgezet en een begeleidingsmethodiek uitgewerkt. Ook werden de eerste projecten begeleid. Door onze individuele coaching en sessies in kleine groepen, werden ze op korte tijd van idee naar uitgewerkt ondernemingsplan gebracht.

Twee soorten projecten kwamen in aanmerking:

- **innovatieve ideeën rond sociale tewerkstelling van kansengroepen:** langdurige werkzoekenden, personen van allochtone origine, kortgeschoolden, personen met een arbeidshandicap en 55-plussers.
- **participatieve en coöperatieve ondernemingsideeën:** startende ondernemingen die samen willen ondernemen, startende of bestaande ondernemingen die een coöperatief model beogen, zelfstandigen zonder personeel die zich willen verenigen.

Voorbeelden van projecten zijn een sociale bakkerij uit Brussel, een lokaal netwerk van boeren die online hun producten verkopen ... Het traject wordt in 2019 verdergezet.

Wat haalde starter Laurence uit haar begeleidingstraject?

Laurence Claerhout van [Linked.Farm](#) was een van de eerste starters die gebruik maakte van het begeleidingstraject van de Vlaamse overheid om haar businessplan te finetunen. Wat heeft ze aan het traject gehad?

Laurence nam deel aan een van de reeksen van collectieve sessies, afgewisseld met een-op-een-sessies met een vaste begeleider. “Die verschillende stappen lieten ons toe om telkens meer concreet te gaan en onze missie en visie te verfijnen. We hebben gewerkt met persona's die klantentypes voorstelden, en uiteindelijk is er een commerciële strategie uit de bus gekomen,” vertelt Laurence.

“Je eigen ideeën hebben is goed, maar ze uitgesproken hebben is beter.”

Het voordeel daarvan? “Meer consensus tussen de coöperanten! Want je eigen ideeën hebben is goed, maar ze uitgesproken hebben is beter.” [Linked.Farm](#) is een webplatform waarmee boeren en korteketen-actoren online aan de slag kunnen gaan. De coöperanten over wie Laurence het heeft, zijn de producenten en boeren die hun waren aanbieden.

Door het traject te doorlopen, heeft Laurence ook de communicatie van Linked.Farm op punt kunnen stellen. “We zijn dieper ingegaan op branding en waar merknamen voor staan. Vooral de verschillende perspectieven van de deelnemers in de collectieve sessies waren heel verrijkend,” vindt Laurence. Ook het netwerkaspect was een meerwaarde, want de boeren in haar groep maakten haar duidelijk waar zij mee worstelen en wat er leeft. Belangrijk, want Laurence helpt ook bij het opstarten van gelijkaardige korteketen-projecten zoals het Gentse [VANIER](#).

Na elke sessie krijgen de deelnemers vragen mee naar huis. “Die verplichten je om er tijd aan te besteden en afstand te nemen. Dat is een goede zaak, want als startende ondernemer kan je al gauw overrompeld worden door dagelijkse besommingen,” aldus Laurence. Haar conclusie: “Hoe eerder je businessplan op punt staat, hoe beter.”

ADVIESVERLENING OP MAAT

In 2018 begeleidde Febecoop ruim 20 klanten die adviesvragen hadden. De meeste klanten waren starters die de haalbaarheid van hun plannen wilden onderzoeken om tot oprichting te kunnen overgaan en ons ook vroegen om het coöperatief design uit te tekenen. Daarnaast waren er ook bestaande bedrijven (bvba's) en organisaties (vzw's) die zich tot coöperaties wilden omvormen.

Uit de sociale economie kwamen er vragen over strategische planning en over het oprichten van nieuwe initiatieven. Voor de VDAB verzorgden we acht vormingsdagen over sociale economie. Ook binnen de ngo-wereld bleef men onze expertise vragen.

Last but not least beantwoorden we wekelijks meerdere eerstelijnsvragen per mail of telefoon, waarvan een deel voortaan ook via [ikstarteencoöperatie.be](#) wordt opgevangen.

WALLONIË

BELEIDSCONTEXT

In Wallonië gebeurt de operationele ondersteuning voor de opkomst en versterking van sociale en coöperatieve ondernemingsprojecten voornamelijk door operatoren die door het Waals Gewest als 'adviesbureau' erkend werden. Febecoop is houder van een dergelijke erkenning, die in 2018 voor drie jaar vernieuwd werd.

In 2018 bleef het beleid van minister Pierre-Yves Jeholet vrij neutraal ten opzichte van de adviesbureaus. De directe projectondersteuning werd gestroomlijnd, ten voordele van de versterking van instrumenten zoals Brasero (overheidsfinanciering als aanvulling op privé-inbreng) en ten nadele van facultatieve subsidies (pilootprojecten, projectoproepen ...).

Het ecosysteem van de adviesbureaus zal tegen het einde van de legislatuur evolueren, aangezien het kabinet Jeholet heeft aangekondigd dat zij het Agence pour l'entreprise et l'innovation (AEI), waar de adviesbureaus in 2016 deel van werden, willen ontmantelen. Sowalfin, het Waals overheidsagentschap belast met de financiering van kmo's, kreeg de opdracht om de opdrachten en middelen te reorganiseren die voor het AEI voorbehouden waren. De toekomst van de doelstellingscontracten die de adviesbureaus met het AEI hadden afgesloten, hing zo af van de resultaten van die opdracht. De versterking van de banden tussen de adviesbureaus en andere economische begeleidingsactoren, die tot op heden een vrome wens is gebleven, hangt er ook vanaf.

Meer algemeen zal deze verandering misschien de mogelijkheid bieden om de overheidssteun te herzien aan de operatoren die sociale en coöperatieve ondernemingsprojecten begeleiden. Het huidige instrument (financieringsdecreet van 2004), uitgedacht toen erkende inschakelingsbedrijven voor dienstencheques nog een echte groei kenden en over de nodige middelen beschikten om hun begeleidingsbehoeften te financieren, is immers niet meer aangepast aan de huidige behoeften en financiële mogelijkheden van sociale en coöperatieve projecten.

Bovendien zou de verandering ook een mogelijkheid kunnen bieden om samenwerkingsverbanden tussen adviesbureaus te bevorderen, meer bepaald om meer collectieve begeleiding te kunnen bieden en ervoor te zorgen dat verschillende expertises elkaar aanvullen.

Ten slotte zou de concurrentie tussen actoren opnieuw een gezonder karakter kunnen krijgen. Momenteel is die concurrentie vervormd door grote ongelijkheden in de toekenning van aanvullende overheidsfinancieringen (Europese structurele fondsen, Aides à la promotion de l'emploi (APE) ...). Een gezondere concurrentie laat toe op het vlak van marktaanbod een waaier aan begeleidingen te ontwikkelen die zouden kunnen voldoen aan de diverse gevoeligheden en behoeften op het vlak van de marktvraag.

OPERATIONELE STEUN AAN PROJECTEN

Gezien de historische specialisatie van Febecoop als antwoord op de ontwikkelingsbehoeften van de inschakelingsbedrijven en de opdroging van activiteiten door de evolutie van de sector, heeft Febecoop ook in 2018, in het kader van zijn gesubsidieerde activiteiten als adviesbureau, nieuwe expertise ontwikkeld en diensten aangeboden die inspelen op de behoeften van nieuwe/groeiende coöperaties (al dan niet inschakelingsbedrijven), en die complementair zijn ten opzichte van wat door andere marktdeelnemers wordt aangeboden.

In deze fase moet het team de kwestie van de 'coöperatieve strategie', ofwel van de banden tussen het economische model van een coöperatieve onderneming, haar bestuur en de coöperatieve principes, nader uitwerken. Het lijkt er inderdaad op dat die invalshoek complementair is met de interventies van andere adviesbureaus die zich meer toeleggen op operationele en technische vraagstukken verderop in het proces (bv.: uitwerken van een financieel plan, opstellen van de statuten). Die aanpak, die de begeleide projecten standvastigheid en soliditeit verschaft, ging in 2017 gepaard met jammer genoeg erg beperkte experimenten.

Enkele adviesbureaus ontvangen immers erg veel subsidies, waardoor ze bijna alle begeleidingen voor hun rekening kunnen nemen, zich voortdurend kunnen bijscholen en hun diensten gratis kunnen blijven aanbieden, ten nadele van veel minder bedeelde organisaties zoals Febecoop.

Kapitaal opengesteld bij P&V Verzekeringen

In 2018 leidde Febecoop-lid P&V Verzekeringen een grootschalige financiële actie om enerzijds haar kapitaal te herstructureren en anderzijds dat kapitaal open te stellen voor haar personeel, commerciële agenten en klanten.

Op uitnodiging van P&V leverde Febecoop een bijdrage door haar coöperatieve expertise ter beschikking te stellen, meer bepaald voor de voorbereiding van de financiële prospectus. Er werden bovendien adviezen voorgesteld om de dialoog aan te gaan met de nieuwe begunstigen van het vermogen. Zo werd een enquête gevoerd bij een groot aantal klanten om beter te begrijpen wat hun verwachtingen zijn op het vlak van deelname aan het leven van de coöperatie.

CARAVANE COOPÉRATIVE

In navolging van een door het AEI gefinancierde project voor een platform waar kennis over coöperaties kan worden gedeeld, dat in partnerschap met SAW-B werd uitgevoerd, lanceerde Febecoop in 2017 het project Caravane Coopérative (www.caravanecoopérative.be). Dat project biedt Franstalige coöperaties de mogelijkheid om regelmatig deel te nemen aan ontmoetingen waar actoren op het terrein hun ervaringen en praktijken uitwisselen over specifieke thema's.

Telkens is een juridisch expert, een revisor of een adviesbureau verantwoordelijk voor de technische inhoud van een workshop, om de uitwisseling van praktijken te stimuleren. Het spreekt voor zich dat de voorbereiding van die workshops, die gemiddeld een twintigtal deelnemers aantrekken, ervoor zorgt dat het expertiseniveau van het team ook actief wordt versterkt.

In 2018 werden er drie Franstalige workshops georganiseerd:

- Coöperatieve aandelen overdragen: een kans om de sociale ondernemer te vergoeden?
- De GDPR ... concreet!
- Waarom de coöperatie kiezen voor een cohousingproject?

BRUSSEL

We moeten benadrukken dat er in Brussel vandaag geen instrument bestaat zoals de adviesbureaus in Wallonië, ook al voorziet de nieuwe ordonnantie 'sociale onderneming' wel in die mogelijkheid. De operationele steun van Febecoop aan coöperatieve projecten in Brussel verloopt voornamelijk binnen het kader van het project Coopcity, getrokken door SAW-B en gefinancierd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Europese Unie in het kader van het EFRO-programma 2014-2020. Dit project ontvangt jaarlijks tientallen ondernemerscollectieven binnen verschillende programma's die aan hun specifieke behoeften voldoen, en organiseert regelmatig animatie- of informatie-evenementen waar elk jaar honderden personen op afkomen.

Tot op vandaag heeft Febecoop ervoor gekozen om in Brussel geen individuele begeleiding te bieden en een maximaal aantal projecten door te verwijzen naar Coopcity, om de zichtbaarheid en legitimiteit van Coopcity als sociaal en coöperatief ondernemingscentrum in Brussel te versterken.

Met het oog op het derde activiteitenjaar van Coopcity (2018-2019) werden de twee belangrijkste programma's SEEDS (oprichting van sociale ondernemingen) en BLOSSOM (verduurzaming/ontwikkeling van sociale ondernemingen) aangepast om nog meer aan de behoeften van de starters te voldoen. Het programma POLLINIZE werd getest en heringericht om beter te voldoen aan de specifieke kenmerken van de multistakeholderprojecten. Voor de sessie 2018-2019 van het programma werd het thema huisvesting naar voren geschoven.

Febecoop neemt deel aan het algemene beheer van Coopcity, alsook aan de pedagogische comités die de verschillende programma's ontwerpen. Eén persoon van het team werkt voltijds op het project om deel te nemen aan het beheer van de programma's. Twee andere teamleden hebben voor het jaar 2018-2019 vier coachings (twee SEEDS en twee BLOSSOM) voor hun rekening genomen en hebben in het kader van het programma INNOVATE sociaal innovatiewerk gerealiseerd.

De operationele uitrol van dit ambitieuze project verloopt normaal en gelijktijdig met een strategisch overleg om een toekomst te bouwen waar activiteiten niet langer gefinancierd worden door het EFRO-programma, maar waar verworven ervaring kan worden benut en de verkregen resultaten kunnen worden versterkt.

Daarnaast organiseerden we een gratis begeleidingstraject voor Nederlandstalige Brusselaars met coöperatieve plannen. Het traject bestond uit 3 collectieve sessies. Misschien geen stormloop qua deelnemersaantallen, maar wel een bewijs dat er in een internationale grootstad voldoende potentieel is om verder op in te zetten.

VU Jacques Debry

Barricadenplein 1

1000 Brussel

www.febecoop.be